

Rola zabawy w procesie wczesnej edukacji

**„Zabawa jest to działalność
wykonywana dla przyjemności,
którą sama sprawia”**

Wincenty Okoń

Podstawową działalnością dziecka jest zabawa zajmująca aż do chwili rozpoczęcia nauki najważniejsze miejsce w jego życiu. Zabawa jest rodzajem pracy, dzięki której dziecko opanowuje, przekształca i poznaje otaczającą go rzeczywistość, zaspokajając jednocześnie jego potrzebę aktywności ogólnej. Przez nią dziecko odczuwa radość i przyjemność, zaś jej bezinteresowność oraz odmienność od realnego życia umożliwia mu zaspokojenie potrzeby własnego uznania dając mu poczucie własnej wartości. Odpowiednio stosowana przez nauczyciela może stać się w psychicznym rozwoju dziecka czynnikiem przyswajającym, kształtującym umiejętność pokonywania trudności, jak i środkiem ćwiczącym w poznawaniu i rozumieniu postaw innych ludzi, może również wyzwalać dążenie do osiągnięcia jak najlepszych wyników w nauce.

Koniecznym warunkiem dojrzewania i kształtowania się osobowości dziecka jest to, by w zabawie będącej tworem wyobraźni dziecka, jej punktem wyjścia była rzeczywistość. Sytuacje z realnego życia dorosłych dzieci z łatwością przenoszą do zabawy, stanowiąc cenne źródło doświadczeń. Pamiętajmy jednak, że dziecko tylko naśladuje dorosłych, natomiast własne doświadczenia społeczne zdobywa głównie w kontaktach z rówieśnikami, rozwija przy tym mowę i stosunki koleżeńskie.

Aktywność dziecka w zabawie jest istotą działania. Myśl i działanie dziecka w czasie zabaw dążą do wybranego przez nie kierunku, to własne cele i drogi wyzwalają aktywność, sprawiając mu przyjemność i dając zadowolenie. Nauczyciel w czasie zabaw powinien wytwarzać radosną atmosferę, pobudzając inicjatywę, wzbogacając

treści, nadając im sens wychowawczy. Istotnym czynnikiem w tym procesie jest poczucie humoru prowadzącego zajęcia i stanowi samo w sobie wartość. Zabawa powinna być radosna, wesoła i pogodna. Jej radość i humor powinny udzielać się dzieciom. Wprowadzenie humoru do zabawy nie tylko ją ożywia, jest również ważne dla zdrowia psychicznego dziecka i zachowania jego równowagi psychicznej.

Nauczyciel powinien kierować zabawą pozostając częściowo na uboczu, a jego udział w zabawie powinien być dyskretny. Bez wyraźnej potrzeby nie należy ingerować w tok zabawy. Dziecko oczekuje, by prowadzący zajęcia był zainteresowany jego działaniami, był zorientowany w ich przebiegu a w razie potrzeby podjął i wypełnił zaproponowane mu zadanie. Czasami, kiedy widać, że wątek zabawy zaczyna się rwać i dziecko nie bardzo wie co dalej, jest rolą nauczyciela podpowiedzenie w jaki sposób akcja winna potoczyć się dalej. Pomysł należy podsunąć tak, aby dziecko było przekonane, że to ono jest jego autorem i rozwija go dalej według jego uznania.

Wszystkie zabawy rozwijają motorykę dziecka, sprzyjają jego ogólnemu rozwojowi. Dzieci aktywne, ruchliwe o dobrze ukształtowanej motoryce, mają bogatsze kontakty z otoczeniem, lepiej je poznają i zdobywają nowe wiadomości. W domu dzieci również wiele czasu poświęcają zabawie. Pasjonują ich wszelkiego rodzaju gry zręcznościowe oraz coraz powszechniejsze gry komputerowe. Wszystkie one ćwiczą precyzję ruchów, uczą spostrzegawczości oraz sprzyjają koncentracji uwagi, co tak bardzo przydaje się w nauce szkolnej.

Zabawa jest wtedy dobra - atrakcyjna, gdy jej treść wzbudza w dzieciach zainteresowanie, przykuwa uwagę budzi chęć wzięcia w niej udziału, dostarcza radości i emocji. Zabawa musi być swobodna (może mieć reguły, ale może też ich nie mieć, w odróżnieniu od gry). Do zabawy nie wolno dzieci zmuszać. Z chwilą, gdy dziecku coś nakazujemy przestaje to być zabawą. Należy jednak pamiętać, że zabawy dostarczają wiele korzyści, mogą one stanowić jednak tylko jeden ze środków w procesie nauczania. Umiejętne przechodzenie z zabawy do nauki, właściwe stopniowanie trudności zadań w znacznym stopniu zharmonizuje rozwój dziecka pomagając mu w zaistnieniu w naszym coraz bardziej skomplikowanym świecie.

Wyróżnia się następujące rodzaje zabaw:

Zabawy manipulacyjne (nazywane też funkcjonalnymi lub czynnościowymi) polegają na wykonywaniu przez dziecko prostych czynności nie prowadzących do żadnych, wytworów, np. manipulowanie różnymi przedmiotami gaworzenie, przenoszenie różnych przedmiotów z miejsca na miejsce.

Zabawy konstrukcyjne polegają na budowaniu czy wytwarzaniu pewnych przedmiotów, zaspokajają one potrzebę wytwarzania.

Zabawy tematyczne nazywane także zabawami twórczymi, zabawami fikcyjnymi, iluzyjnymi i imaginacyjnymi, zabawami w role oraz zabawami symbolicznymi. Cechą charakterystyczną tego rodzaju zabaw jest fakt używania przez dziecko przedmiotów w specjalnej funkcji oraz przybierania przez dziecko pewnych ról - odzwierciedlających przeważnie normalne życie, pracę ludzi.

Zabawy badawcze - ten rodzaj zabaw polega na dokonywaniu na różnorodnym materiale najrozmaitszych doświadczeń. Zabawy te zaspokajają potrzeby poznawcze, a zwłaszcza ciekawość dziecka.

Zabawy ruchowe - polegają na wykonywaniu przez dziecko dużej ilości ruchów wymagających pewnego wysiłku, zręczności, siły, szybkości. Zaspokajają one potrzebę ruchu, nabywania zręczności.

Zabawy dydaktyczne - zasadniczo różnią się od poprzednio wymienionych. Różnica sprowadza się do tego, że nie są one wynikiem swobodnej twórczości dzieci, lecz są przygotowane, inicjowane i organizowane przez opiekuna dziecka, powinny mieć zawsze wartości kształcące.